

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-41>

УДК 006.338.48

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТУРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

STANDARDIZATION AS A TOOL OF PUBLIC MANAGEMENT OF TOURIST ACTIVITY IN MODERN CONDITIONS

Ковалевська Ірина Миколаївна

кандидат економічних наук,

Поліський національний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9356-4531>**Kovalevska Iryna**

Polissya National University

В статті досліджено теоретичні та практичні питання стандартизації галузі туризму, як особливого способу об'єднання різних нормативних документів з метою задоволення потреб споживачів з урахуванням безпеки держави та інтересів підприємств туристичної індустрії, окреслені проблеми якості послуг у туристичній сфері в сучасних умовах, наведено фактори та досліджено їх вплив на створення якісного туристичного продукту; визначено умови, за яких можлива ефективна виробнича діяльність сучасних туристичних підприємств, наведено стандарти в галузі туризму, прийняті за останні роки, та міжнародний стандарт, який встановлює вимоги та рекомендації для туристичних організацій щодо запобігання розповсюдженню коронавірусу SARS-CoV-2 з метою захисту здоров'я працівників туристичних підприємств від COVID-19 та забезпечення безпечніших туристичних послуг та продуктів для туристів та місцевих жителів. Наголошено на прийнятті Європейського туристичного знаку COVID-19, який може вдосконалити процедури безпеки в туристичному бізнесі та підвищити довіру мандрівників і туристів, які обрали ЄС як пункт призначення.

Ключові слова: стандартизація, національна стандартизація, міжнародна стандартизація, нормативний документ, стандарт, якість послуги, безпека.

В статье исследованы теоретические и практические вопросы стандартизации отрасли туризма как особого способа объединения различных нормативных документов с целью удовлетворения потребностей потребителей с учетом безопасности государства и интересов предприятий туристической индустрии, очерчены проблемы качества услуг в туристической сфере в современных условиях, приведены факторы и исследовано их влияние для создания качественного туристического продукта; определены условия, при которых возможна эффективная производственная деятельность современных туристических предприятий, приведены стандарты в области туризма, принятые за последние годы, и международный стандарт, устанавливающий требования и рекомендации для туристических организаций по предотвращению распространения коронавируса SARS-CoV-2 с целью защиты здоровья работников туристических предприятий от COVID-19 и обеспечения более безопасных туристических услуг и продуктов для туристов и местных жителей. Отмечено принятие Европейского туристического знака COVID-19, который может усовершенствовать процедуры безопасности в туристическом бизнесе и повысить доверие путешественников и туристов, избравших ЕС как пункт назначения.

Ключевые слова: стандартизация, национальная стандартизация, международная стандартизация, нормативный документ, стандарт, качество услуги, безопасность.

The article examines theoretical and practical issues of standardization of tourism as a special way to combine different regulations to meet the needs of consumers, taking into account the state security and the interests of tourism industry. It outlines the quality of tourism services in modern conditions, their influence on the creation of a high quality tourist product, defines the conditions under which efficient production activities of modern tourism enterprises are possible, presents the standards in the field of tourism adopted in recent years, and the international standard that sets requirements and recommendations for tourism organizations to prevent the spread of coronavirus SARS-CoV-2, to protect employees of travel companies from COVID-19 and provide safer travel services and products for

tourists and locals. Emphasis is made on the adoption of the European Tourist Mark COVID-19, which can improve safety procedures in the tourism business and increase the confidence of travelers and tourists who have chosen the EU as a travel destination. Standards in the field of tourism are part of the national standardization system of Ukraine and define the goals and objectives of standardization in tourism, accommodation, basic principles and organization of work, categories of regulations, types of standards and basic provisions for international cooperation. The objectives of standardization in the field of tourism are: to ensure the level of quality and safety of consumption of tourism products or tourism services, which are declared by the manufacturer and protect the interests of consumers of these services from unhealthy competition in the market. It is noted that currently at the national level in the field of tourism in Ukraine there are 43 standards, including 22 state standards of Ukraine (DSTU), 6 interstate standards (GOST) of the CIS countries and 15 international standards. Ukraine's international cooperation in the field of tourism is carried out with the World Organization for Standardization ISO and the European Committee for Standardization CEN. Ukraine's standards are implemented by adapting ISO standards to the system of national legislation. This allows to improve the quality of services in the field of tourism, promote transparency of the permitting and licensing system, effective protection of the rights of consumers of tourist services.

Keywords: standardization, national standardization, international standardization, normative document, standard, quality of service, safety.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві будь-яка діяльність регулюється законодавчими і нормативними документами. Туризм є одним з факторів розвитку економіки, оскільки він є специфічним об'єктом державного регулювання, сприяє збільшенню ВВП, валютних надходжень, розвитку торгівлі та промисловості, інвестицій, інфраструктури, сприяє створенню нових галузей. Розвиток туристичної індустрії також потребує нормативно-правових документів, які встановлюють загальні вимоги до якості туристичних послуг. Діяльність по встановленню положень з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування у певній сфері, згідно Закону України "Про стандартизацію", називається стандартизацією [3].

Стандартизація галузі туризму – це особливий спосіб об'єднання різних нормативних документів з метою задоволення потреб споживачів з урахуванням безпеки держави та інтересів підприємств туристичної індустрії. Вона є тим інструментом управління, що обмежує можливості суб'єкта управління у виборі будь-якої дії, як-то ініціативи чи творчого пошуку. Об'єктом стандартизації можуть виступати процедури, правила, процеси або послуги, функції, методи, діяльність. В результаті впровадження стандартизації створюється документ, що встановлює правила, загальні принципи або характеристики для загального і багаторазового застосування з метою досягнення оптимального ступеня впорядкованості у певній галузі [17].

Головною метою стандартизації в Україні є досягнення оптимального ступеня впорядкування в туристичній діяльності за допомогою стандартів, положень, вимог та норм; забезпечення безпеки для життя і здоров'я людини, створення умов для раціонального використання всіх видів національних ресурсів [3].

Основні завдання стандартизації туристичної галузі відповідно до статті 18 Закону України "Про туризм" спрямовані на:

- захист інтересів споживачів і держави з питань безпеки туризму, життя і здоров'я громадян, охорони майна та довкілля;
- класифікацію туристичних ресурсів України, забезпечення їх охорони, встановлення гранично допустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля;
- створення нормативної бази функціонування систем стандартизації та сертифікації товарів, робіт, послуг [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що вивчення механізму державного регулювання туристичної галузі приділяється велика увага в працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема Біркович В. [4], Донченко Л. [5], Захарова С. [7], Козловський Є. [11], Кравчук І. [12], Тарасова В. [16] та ін.

Мета статті полягає у вивченні законодавчого забезпечення туристичної діяльності, а також розвитку державної системи стандартизації України, як найважливішого інструменту регулювання діяльності туристських організацій, захисту прав споживачів туристських послуг, захисту здоров'я та безпеки працівників туристичних підприємств від COVID-19 та забезпечення безпечніших туристичних послуг та продуктів для туристів та місцевих жителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм є особливою багатогранною сферою діяльності, безпосередньо пов'язаною зі здоров'ям та якістю життя населення; що зумовлює значний вплив на загальносвітовий валовий внутрішній продукт, торгівлю послугами. «Держава, визнаючи туристичну діяльність однією з пріоритетних галузей економіки України сприяє туристичній діяльності та створює сприятливі умови для її розвитку, визна-

час і підтримує пріоритетні напрямки туристичної діяльності, формує уявлення про Україну як країну, сприятливу для туризму» [17].

Найважливішими інструментами державного регулювання діяльності туристичних організацій та захисту прав споживачів туристичних послуг є стандартизація, сертифікація та ліцензування у туризмі. До основних нормативних документів із стандартизації відносяться: державні стандарти України (ДСТУ), правила, норми та рекомендації щодо стандартизації, державні класифікатори, стандарти галузей та підприємств. Стандарти в галузі туризму є частиною національної системи стандартизації України, що визначає цілі та завдання стандартизації в туристичній діяльності, засобів розміщення, основні принципи та організацію робіт, категорії нормативних документів, види стандартів та основні положення з міжнародного співробітництва. Цілями стандартизації у сфері туристичної діяльності є забезпечення рівня якості та безпеки споживання туристичного продукту або туристичних послуг, які заявлені виробником та захист інтересів споживачів цих послуг від нездорової конкуренції на ринку [16].

У міжнародній та вітчизняній практиці під стандартом розуміється нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [3].

Об'єктом стандартизації в туристичній діяльності є послуга, процес надання послуги або її результат, що підлягають стандартизації. Під послугою мається на увазі результат взаємодії виконавця та споживача, а також безпосередньої діяльності виконавця щодо задоволення потреб споживача [16]. Послуги, що надаються населенню, за призначенням поділяються на матеріальні та соціально-культурні. До соціально-культурних послуг відносяться послуги із задоволення інтелектуальних, духовних потреб та підтримання нормальної життєдіяльності споживача, а також послуги культури, медичні послуги, освіти, туризму тощо. Слід зазначити, що безпосередньо у створенні комплексної туристичної послуги або туру беруть участь транспортні компанії, підприємства розміщення, харчування та інші послуги, які відносяться до сфери матеріальних послуг.

На теперішній час на національному рівні у сфері туризму України діють 43 стандарти,

з них 22 державні стандарти України (ДСТУ), 6 міждержавних стандартів (ГОСТ) країн СНД та 15 міжнародних стандартів.

У сфері туризму національні стандарти встановлюють загальні обов'язкові вимоги до туристичного обслуговування, а саме: забезпечення безпеки туристів, охорони здоров'я та життя людей, охорони навколишнього середовища, а також рекомендаційні вимоги до окремих видів послуг. Також національними стандартами встановлюються показники, які повинні забезпечувати високу якість обслуговування на надання послуг і враховувати зарубіжний та вітчизняний досвід.

Міждержавні стандарти туристичних послуг в Україні, які були введені в дію з 1 січня 1997 року, встановлюють загальні вимоги до туристично-екскурсійного обслуговування, а саме: допомога суб'єктам туристичної діяльності надавати безпечні і якісні послуги, які б повністю відповідали потребам потенційних споживачів. Такі вимоги, які забезпечують безпеку туристів містить міждержавний стандарт ГОСТ 28681.3-95. В ньому окреслюється основні фактори ризику в туризмі, як пожежна безпека, небезпека випромінювань, вплив навколишнього середовища, небезпека виникнення травм, біологічні, психофізіологічні, хімічні та специфічні фактори ризику. На той час, за прийняття цих стандартів проголосували деякі країни СНГ, тому однакові вимоги до якості туристично-екскурсійних послуг діють в Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Казахстані, Киргизії, Молдові, Російській Федерації, Таджикистані та Туркменістані.

У світовій практиці стандартизація повністю охоплює діяльність суб'єктів туристичного ринку, зокрема готельне господарство, пасажирські перевезення, зв'язок, освіту тощо. Міжнародне співробітництво України у сфері туризму здійснюється із Всесвітньою організацією зі стандартизації ISO та європейським комітетом зі стандартизації CEN. Також Україна є діючим членом Світової організації туризму (UNWTO), Світової організації торгівлі (WTO), а отже, зобов'язана виконувати умови Генеральної угоди про торгівлю послугами (GATS). Слід зазначити, що це стосується перш за все стандартизації послуг і гармонізації національних стандартів, щоб нормативні документи не були перешкодою для підвищення якості послуг і не створювали будь-які технічні бар'єри.

Комітет Міжнародної організації ISO зі споживчої політики (ISO/COPOLCO) – це структура, яка займається розвитком туристич-

тичної галузі, та включає до свого складу делегованих представників значної кількості країн. Всесвітня федерація національних органів зі стандартизації налічує 120 членів-представників з 161 країни. Це неурядова організація, розроблені нею стандарти не є обов'язковими. Але той факт, що стандарти розробляються згідно з потребами сучасності у всіх галузях, гарантує їх широке використання і визнання. Система ISO з розроблення міжнародних стандартів є децентралізованою організацією. Приблизно 30000 міжнародних експертів щороку бере участь у діяльності ISO зі стандартизації. [17].

Європейський комітет зі стандартизації (CEN) розробив основу для стандартизації туристичних послуг, які потенційно прийняті як міжнародні. В результаті чого, провідні туристичні країни мають серію стандартів, які регулюють рівень якості послуг, що надаються, в різних сегментах ринку туристичної діяльності.

Зазначимо, що стандарти України впроваджуються шляхом адаптації стандартів ISO в систему національного законодавства.. Це дозволяє підвищувати якість надання послуг у сфері туризму, сприяти прозорості дозвільної і ліцензійної системи, ефективній захищеності права споживачів туристичних послуг. Упродовж 2014–2016 років за спільною ініціативою і за підтримки центрального органу виконавчої влади в сфері туризму – департаменту туризму і курортів Міністерства економічного розвитку та торгівлі та ТК 118 в сферу туризму впроваджено 15 стандартів ISO і 3 стандарти EN, які визнані національними гармонізованими з міжнародними та європейськими нормативними документами (табл. 1).

В зазначених стандартах містяться основні вимоги, які висуваються до роботи інформаційних туристичних офісів та туристично-інформаційних центрів; до безпеки в пригодницькому і промисловому туризмі; до

Таблиця 1

Гармонізовані галузеві стандарти туризму

1	ДСТУ ISO 14785:2016	Офіси туристичні інформаційні. Туристична інформація щодо послуг з приймання туристів.
2	ДСТУ ISO 21101:2016	Туризм пригодницький. Системи менеджменту безпеки. Вимоги.
3	ДСТУ ISO/TR 21102:2016	Туризм пригодницький. Лідери. Особиста компетентність.
4	ДСТУ ISO 21103:2016	Туризм пригодницький. Інформація для учасників.
5	ДСТУ ISO 13009:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги – Вимоги та рекомендації з експлуатації пляжу.
6	ДСТУ ISO 13810:2016	Туристичні послуги. Промисловий туризм. Надання послуг.
7	ДСТУ ISO/TS 13811:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги. Інструкція з розроблення екологічних специфікацій щодо розміщення закладів.
8	ДСТУ ISO 13812:2016	Туристичні послуги. Знаки туристичні активного туризму. Класифікація, опис і правила застосування.
9	ДСТУ ISO 18065:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги. Туристичні послуги, що надають на природоохоронних територіях. Вимоги.
10	ДСТУ ISO 17680:2016	Туризм та пов'язані з ним послуги. Таласотерапія. Вимоги до послуг.
11	ДСТУ ISO 14785:2016	Офіси туристичні інформаційні. Туристична інформація щодо послуг з приймання туристів. Вимоги.
12	ДСТУ ISO 17049:2017	Доступне проектування. Застосування шрифту Брайля на інформаційних вказівниках, обладнанні та приладах
13	ДСТУ ISO 17679:2017	Туризм та пов'язані з ним послуги. Велнес та СПА. Вимоги до послуг.
14	ДСТУ ISO 23599:2017	Вироби для надання допомоги сліпим і людям зі слабким зором. Тактильні індикатори пішохідної зони.
15	ДСТУ ISO 13687:2018	Туризм та пов'язані з ним послуги. Яхт-гавані. Мінімальні вимоги.
16	ДСТУ EN 15700:2014	Безпечність стрічкових конвеєрів для зимових видів спорту чи туризму.
17	ДСТУ EN 15565:2016	Туристичні послуги. Вимоги до професійної підготовки та кваліфікаційних програм для гідів.
18	ДСТУ EN 13809:2018	Послуги туристичні. Туристичні агенції та туристичні оператори. Терміни та визначення.

Джерело: [14]

Рис. 1. Європейський туристичний знак безпеки COVID-19

послуг, які надаються на природоохоронних територіях та пляжах; а також кваліфікаційні вимоги до гідів та їх професійної підготовки.

Туризм, будучи фактором впливу на основні сектори економіки, стає одним з найважливіших показників соціально-економічного розвитку, як певних регіонів так країни загалом. Але, в сучасних умовах, під час пандемії, спричиненої COVID-19, одним із найбільш постраждалих галузей став туризм, в якому працює кожна десята людина з зайнятого населення планети і який складає значний відсоток ВВП багатьох країн. За останніми даними, з початку кризи збитки у туризмі становлять 1,3 трлн доларів США та понад сто мільйонів робочих місць. Тому відродження цього сектору є обов'язковим, проте воно повинно бути в контексті захисту здоров'я та безпеки кожного [8].

В зв'язку з цим Міжнародна організація зі стандартизації опублікувала новий надважливий документ "ISO/PAS 5643:2021 «Туризм та пов'язані послуги – Вимоги та рекомендації щодо зменшення поширення COVID-19 в індустрії туризму». Цей документ встановлює вимоги та рекомендації для туристичних організацій щодо запобігання розповсюдженню коронавірусу SARS-CoV-2 з метою захисту здоров'я своїх працівників від COVID-19 та забезпечення безпечніших туристичних послуг та продуктів для туристів та місцевих жителів. Даний документ спирається на вже існуючі національні та міжнародні керівні принципи, узгоджуючи та розширюючи їх для всеосяжного документа, яким може скористатися будь-яка країна. Він розроблений, щоб допомогти туристичним організаціям застосовувати найкращі заходи щодо безпеки кожного та запевнити туристів в ефективності того, що вони мають [8].

PAS також був прийнятий Європейським комітетом зі стандартизації (CEN) як Євро-

пейський туристичний знак безпеки COVID-19 (рис. 1), тим самим демонструючи свою прихильність керівним принципам та забезпечуючи широке поширення в усьому регіоні. Печатка встановлена двома угодами семінару CEN: CWA 5643-1, Туризм та супутні послуги – Вимоги та керівні принципи для зменшення поширення Covid-19 у туристичній сфері (ISO PAS 5643: 2021), та CWA 5643-2, Туризм та супутні послуги – Вимоги та керівні принципи для зменшення поширення COVID-19 у туристичній галузі – Європейська візуальна ідентичність, яка зосереджується на європейських рекомендаціях та вимогах. Європейський туристичний знак COVID-19 може вдосконалити процедури безпеки в туристичному бізнесі та підвищити довіру мандрівників і туристів, які обрали ЄС як пункт призначення [8].

ISO / PAS 5643 допомагає фахівцям галузі визначити та впровадити заходи, що зменшують розповсюдження епідемії, беручи до уваги різні протоколи у всьому світі.

Розробники PAS зазначають, що вона включає вимоги та рекомендації щодо захисту не тільки туристів, але й місцевих жителів та працівників туристичних організацій. Ці рекомендації всебічні та універсальні, і можуть бути адаптованими до будь-якої організації. Тому рекомендації стосуються всього: від закладів розміщення, ресторанів, пляжів і парків, транспортних компаній, екскурсиводів, СПА-центрів, музеїв та пам'яток спадщини, індустрії конференцій та заходів, до операторів подорожей та туризму тощо.

Що стосується України, то в ТК169 та National Tourism Organization of Ukraine зазначили, що даний документ буде перекладено українською та затверджено на національному рівні Національним органом стандартизації ДП "УкрНДНЦ" для подальшого використання всіма суб'єктами туризму в своїй діяльності.

Висновки. Провідні держави світу, в тому числі Україна, проводять ефективну політику розвитку туризму, мають дієві механізми її реалізації, в основі яких лежить належне нормативно-правове забезпечення. Законодавство у сфері туризму постійно вдосконалюється та оновлюється, провадиться ефективна робота з врегулювання туристичної діяльності та захисту громадян, які користуються послугами туристичних підприємств. Пріоритетними напрямками розвитку туристичної політики стали: захист прав туристів, інформаційне забезпечення сфери туризму і надання інформаційної та фінансової підтримки туристич-

тичним підприємствам. А розроблення нового стандарту "ISO/PAS 5643:2021 «Туризм та пов'язані послуги – Вимоги та рекомендації щодо зменшення поширення COVID-19 в індустрії туризму», є допомогою туристичним організаціям щодо безпеки як безпосередньо

туристів так і працівників туристичної галузі. Також прийнятий Європейською комісією CEN Європейський туристичний знак COVID-19 буде життєво важливим інструментом для безпечного відкриття туристичного сектору та відновлення довіри споживачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конституція України : офіц. текст : Київ : КМ, 2015. 98 с.
2. Закон України «Про туризм» від 15.01.2015 № 124–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.09.2021).
3. Закон України «Про стандартизацію» від 15.01.2015 № 124–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 12.10.2021).
4. Біркович В.І. Модернізація туристичного та рекреаційного потенціалу регіонів України. *Статистика України*. 2016. № 3(34). С. 83–86.
5. Донченко Л.М. Проблеми та перспективи державної підтримки розвитку туризму. *Держава та регіони*. 2015. № 1. С. 37–42.
6. Європейський комітет стандартизації (CEN) : офіційний сайт. URL: www.cen.eu (дата звернення: 24.11.2021).
7. Захарова С.Г. Державне регулювання інфраструктури туризму в Україні. *Держава та регіони*. 2016. Вип. 1. С. 64–69.
8. Інформаційний дайджест новин міжнародних і регіональних організацій зі стандартизації та суміжних галузей діяльності за червень 2021 року. URL: <http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/Informatsiynyi-daydzhest-novin-cherven-2021.pdf> (дата звернення: 16.11.2021).
9. Ковалевська І.М. Сертифікація систем управління якістю в Україні. *Наука Молодь. Екологія-2016* : Матеріали XII Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молод. вчених, м. Житомир, 27 травня 2016 р. Житомир : ЖНАЕУ, 2016. С. 190–194.
10. Ковалевська І.М. Впровадження екологічної стандартизації на підприємствах України. *Наукові читання–2018*. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. С. 18–22.
11. Козловський Є.В. Правове регулювання туристичної діяльності : навч. посіб. Київ : "Центр учбової літератури", 2015. 272 с.
12. Кравчук І. Державне регулювання розвитку туризму: зарубіжний досвід та перспективи впровадження. *Вісник Львівського національного університету. Серія "Міжнародні відносини"*. 2012. Вип. 24. С. 134–141. URL: <http://www.franko.lviv.ua/faculty> (дата звернення: 16.11.2021).
13. Міжнародна організація зі стандартизації (ISO) : офіційний сайт. URL: www.iso.org (дата звернення: 24.11.2021).
14. Міністерство економіки України. Галузеві стандарти. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ecfd6c5a-1760-4d8d-a931-3a63f64e2310&title=GaluzeviStandarti> (дата звернення: 14.11.2021).
15. Національна туристична організація України : офіційний сайт. URL: http://www.ntoukraine.org/index_ua.html (дата звернення: 29.10.2021).
16. Тарасова В.В., Ковалевська І.М. та ін. Стандартизація, сертифікація та ліцензування в туристичній діяльності : підручник. Житомир : вид-во О. Євенок, 2018. 372 с.
17. Тарасова В.В., Ковалевська І.М. Методи відображення туристичної інформації : *Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Туризм: міжнародний досвід та національні пріоритети»*. Житомир : ЖНАЕУ, 2018. С. 82–89.

REFERENCES:

1. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]: ofits. tekst: Kyiv: KM, 2015. 98 p. (in Ukrainian)
2. Zakon Ukrainy «Pro turyzm» [Law of Ukraine "On Tourism"] vid 15.01.2015 № 124–VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 20 September 2021).
3. Zakon Ukrainy «Pro standartyzatsiiu» [Law of Ukraine "On Standardization"] vid 15.01.2015 № 124–VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (accessed 12 October 2021).
4. Birkovych, V.I. (2016) Modernizatsiia turystychnoho ta rekreatsionoho potentsialu rehioniv Ukrainy [Modernization of tourist and recreational potential of the regions of Ukraine]. *Statystyka Ukrainy*, 3(34), 83–86. (in Ukrainian)

5. Donchenko, L.M. (2015) Problemy ta perspektyvy derzhavnoi pidtrymky rozvytku turyzmu [Problems and prospects of state support for tourism development]. *Derzhava ta rehiony*, 1, 37–42. (in Ukrainian)
6. Ievropeiskyi komitet standartyzatsii (CEN) [European Committee for Standardization]: ofitsiyni sait. Available at: www.cen.eu (accessed 24 November 2021).
7. Zakharova, S.H. (2016) Derzhavne rehuliuвання infrastruktury turyzmu v Ukraini [State regulation of tourism infrastructure in Ukraine]. *Derzhava ta rehiony*, 1, 64–69.
8. Informatsiyni daidzhest novyn mizhnarodnykh i rehionalnykh orhanizatsii zi standartyzatsii ta sumizhnykh haluzei diialnosti za cherven 2021 roku [Information digest of news of international and regional organizations on standardization and related fields of activity for June 2021]. Available at: http://uas.org.ua/wp-content/uploads/2021/07/Informatsiyniy-daydzhest-novin_cherven_2021.pdf (accessed 16 November 2021).
9. Kovalevska I.M. (2016) Sertyfikatsiia system upravlinnia yakistiu v Ukraini [Certification of quality management systems in Ukraine]. *Nauka. Molod. Ekolohiia-2016: Materialy XII Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. studentiv, aspirantiv ta molod. vchenykh*, m. Zhytomyr, 27 travnya 2016 r. Zhytomyr: ZhNAEU.
10. Kovalevska I.M. (2018) Vprovadzhennia ekolohichnoi standartyzatsii na pidpriemstvakh Ukrainy [Introduction of ecological standardization at the enterprises of Ukraine]. *Naukovi chytannia–2018*. Zhytomyr: ZhNAEU.
11. Kozlovskiy Ye.V. (2015) Pravove rehuliuвання turystychnoi diialnosti: navch. posib. [Legal regulation of tourist activity]. Kyiv: "Tsentр uchbovoi literatury".
12. Kravchuk I. (2012) Derzhavne rehuliuвання rozvytku turyzmu: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy vprovadzhennia [State regulation of tourism development: foreign experience and prospects for implementation]. *Visnyk Lvivskoho natsionalnogo universytetu. Seriia "Mizhnarodni vidnosyny"*, 24, 134–141. Available at: <http://www.franko.lviv.ua/faculty> (accessed 16 November 2021).
13. Mizhnarodna orhanizatsiia zi standartyzatsii (ISO) [International Organization for Standardization]: ofitsiyni sait. Available at: www.iso.org (accessed 24 November 2021).
14. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Haluzevi standarty [Ministry of Economy of Ukraine. Industry standards]. Available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=ecfd6c5a-1760-4d8d-a931-3a63f64e2310&title=GaluzeviStandarti> (accessed 14 November 2021).
15. Natsionalna turystychna orhanizatsiia Ukrainy [National Tourist Organization of Ukraine]: ofitsiyni sait. Available at: http://www.ntoukraine.org/index_ua.html (accessed 29 October 2021).
16. Tarasova V.V., Kovalevska I.M. ta in. (2018) Standartyzatsiia, sertyfikatsiia ta litsenzuvannia v turystychnii diialnosti [Standardization, certification and litsensuvannia in tourism activities]: pidruchnyk. Zhytomyr: vyd-vo O. Yevenok.
17. Tarasova V.V., Kovalevska I.M. (2018) Metody vidobrazhennia turystychnoi informatsii [Methods of displaying tourist information]: *Materialy II Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii «Turyzm: mizhnarodnyi dosvid ta natsionalni priorytety»*. Zhytomyr: ZhNAEU.